

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

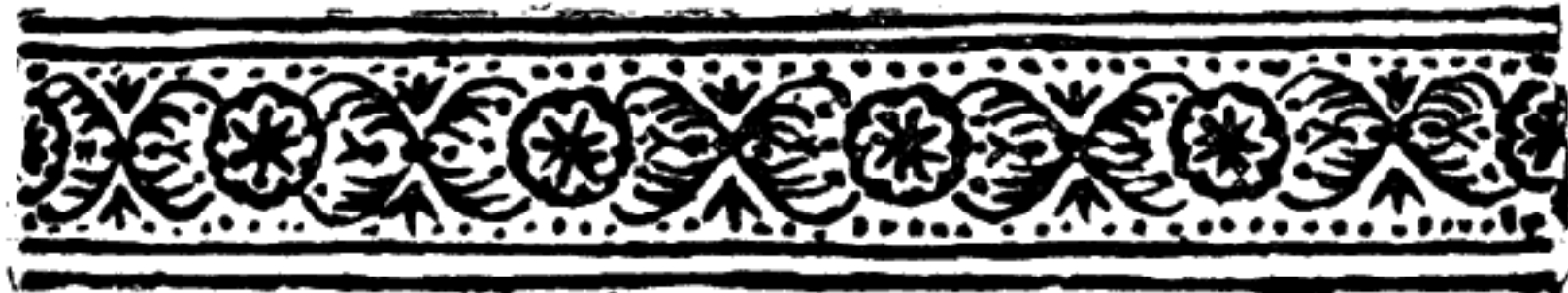
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1949

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ Ο ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ

Ἡ εἰκοστή επέτειος ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ψυχάρη ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ δημοσιευτοῦν ἀξιόλογα ἄρθρα γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴ δράση τοῦ σχολάρχου καὶ γιὰ τὴ θέση τοῦ δημοτικισμοῦ μὲς στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Τὸ πόρισμα εἶταν ὁμόφωνο : Ὁ Ψυχάρης, σὰν ὄλους τοὺς μεγάλους μεταρρυθμιστές, ἔκαμε ἀρκετὲς ὑπερβολές· ὁ δημοτικισμὸς ἀντιμετώπισε, καθὼς εἶταν ἐπόμενο, βιαιότατες ἀντιδράσεις. Τελικὰ ὡστόσο ἡ νέα σχολὴ κέρδισε τὴ μάχη καὶ σήμερα ἐπικρατεῖ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους. Δὲν μπορῶ δυστυχῶς νὰ εἶμαι τόσο αἰσιόδοξος.

Φυσικὰ εἴμαστε ὅλοι σύμφωνοι πὼς ἡ ζωντανὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα πραγματοποίησε, τὶς τελευταῖες δεκαετίες, μιὰ μεγάλη πρόοδο ὄχι μόνον κατὰ πλάτος, ἀλλὰ καὶ κατὰ βάθος. Πλουτίστηκε καὶ καλλιεργήθηκε μ' ὄλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους κι ἔγινε ἱκανὴ νὰ ἐκφράσει ἱκανοποιητικὰ ὅλα περίπου τὰ νοήματα καὶ τὰ συναισθήματα ποὺ μποροῦν νὰ βλαστήσουν σ' ἕναν ἐξελιγμένο πολιτισμὸ. Τὴν πρόοδο αὐτὴ τὴ χρωστοῦμε πρῶτα-πρῶτα στὴν κολοσσιαία γλωσσικὴ, λογοτεχνικὴ καὶ διανοητικὴ ἐργασία τοῦ Παλαμᾶ ποὺ μένει ὡς σήμερα ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγὸς τοῦ ἔθνους. Μεγάλος ὑπῆρξε, νομίζω, ἔδω ὁ ρόλος καὶ τῆς λογοτεχνικῆς μας πεζογραφίας, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ψυχάρη, τὸν Καρκαβίτσα, τὸ Βλαχογιάννη, τὸ Δραγοῦμη καὶ φτάνοντας ὡς τοὺς σημερινούς—γιατὶ μονάχα ὁ πεζὸς λόγος, μὲ τὴ φυσικὴ του τάση πρὸς τὴ σαφήνεια καὶ τὴν ἀκριβολογία, μπορεῖ νὰ δώσει σὲ μιὰ ἐθνικὴ γλῶσσα τὴν ὀριστικὴ τῆς μορφῆ καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλλει ἀνεπιφύλαχτα στὴν κοινὴ συνείδηση. Δὲν πιστεῦω βέβαια ὅτι ἡ πεζογραφία μας ἔφτασε στὴν ἰδανικὴ τελειότητα ἐνὸς ἀληθινὰ κλασικοῦ ὕφους. Κατόρθωσε ὅμως νὰ διαμορφώσει ἕνα ὄργανο ποὺ εἶναι ἄξιο, καθὼς ἀποδείχτηκε ἀπὸ ἔγκυρα κείμενα, νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὅλες τὶς ροπές τῆς λογοτεχνίας, ὅλες τὶς προσπάθειες τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ τοῦ ψυχολογικοῦ στοχασμοῦ, ὅλες τὶς ἐρευνες τῆς ἐπιστήμης, ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς παιδείας, τῆς δημοσιογραφίας, τῆς ζωῆς.

Τὸ ὄργανο λοιπὸν ὑπάρχει πανέτοιμο, ἡ λογοτεχνία κερδήθηκε ἀπὸ καιρὸ, ἡ ἐπιστῆμη ἄρχισε νὰ κερδίζεται καὶ αὐτὴ. Τί μένει γιὰ νὰ ποῦμε ὅτι νίκησε ὁ δημοτικισμὸς ; Μένει

τὸ σπουδαιότερο : τὸ σχολεῖο. Ὅσο θὰ βρισκεται τὸ σχολεῖο στὴ σημερινὴ του κατάσταση, ὁ δημοτικισμὸς, παρ' ὅλες τὶς ἐπιτυχίες του, θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶτανε τὸν καιρὸ τοῦ Ψυχάρη, δηλαδὴ μιὰ μεγάλη αἵρεση τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, συκοφαντημένη καὶ προπηλακισμένη, μιὰ αἵρεση ποὺ τὸ Κράτος ἄλλοτε τὴν παραδέχεται καὶ ἄλλοτε δὲν τὴν ἀνέχεται, μὰ ποὺ δὲν τὴν ἔχει ὅπωςδήποτε υλοθετήσει ὀριστικὰ καὶ ἀφομοιώσει. Ἡ λογοτεχνία θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι μιὰ πνευματικὴ ἐκδήλωση στὸ περιθώριο τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ θὰ ἀπασχολεῖ πολὺ λίγους ἀνθρώπους, ἀντὶ νὰ εἶναι, ὅπως ὄφειλε, μιὰ ἀναγνωρισμένη ἔκφραση τῆς ὁμαδικῆς ψυχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ λογοτέχνες θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ εἶναι, ὅπως καὶ σήμερα, ἰδιότροποι ἐρασιτέχνες ποὺ ὁ πολὺς κόσμος τοὺς κοιτάζει μὲ δυσπιστία καὶ πού, μὴ βρίσκοντας ἀληθινὴ καὶ πλατιὰ ἀπήχηση στὴν κοινωνία τους, φθείρονται ἀναμεταξύ τους μὲ μικρολογίες καὶ ἀσήμαντα προσωπικὰ ζητήματα. Ἀλλὰ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ μορφώνεται μὲ τρόπο λειψὸ καὶ ἀσυνάρτητο, γιατί θὰ τοῦ λείπει τὸ στήριγμα μιᾶς ζωντανῆς ἐθνικῆς παιδείας ποὺ μονάχα ὁ δημοτικισμὸς μπορεῖ νὰ τοῦ τὴ δώσει. Θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ γεμίζει τὸ κεφάλι του μὲ λείψανα τοῦ παλαιοῦ σχολαστικισμοῦ, μὲ γνώσεις ἀχώνευτες καὶ ἔννοιες ἀξεκαθάριστες. Θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἀκαλλιέργητος καὶ ἀπροετοίμαστος ἐμπρὸς στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς, μὲ τὴ σκέψη του συγκεχυμένη, μὲ τὸ γλωσσικὸ του αἴσθημα χαλασμένο καὶ τελικὰ ἀνίκανος νὰ διατυπώσῃ τὸ πῶς ἀπλὸ κείμενο χωρὶς νὰ τὸ γεμίσει ἀσυνταξίες. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα καὶ δὲ βλέπουμε δυστυχῶς μὲ ποῖο τρόπο, στὶς ἡμέρες μας, θὰ λυθεῖ. Γιατὶ μόνον ὅταν ἐπικρατήσῃ ὁ δημοτικισμὸς στὸ σχολεῖο καί, μέσα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, διαποτίσῃ μὲ τὸ πνεῦμα του ὀλόκληρὴ τὴν Ἑλλάδα, θὰ μπορέσῃ κανεὶς νὰ μιλήσῃ γιὰ νίκη ὀριστικὴ. Μόνον τότε θὰ πάψῃ ὁ δημοτικισμὸς νὰ εἶναι αἵρεση καὶ θὰ γίνῃ ὀρθοδοξία, θὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργο του καὶ θ' ἀρχίσει νὰ γονιμοποιεῖ τὸ ἔθνος.

Δὲν ξέρω τίποτα πῶς πικρὸ, πῶς ἀποκαρδιωτικὸ ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ

δημοτικισμοῦ. Εἶναι μιά σειρά ἀπὸ δραματικά ναυάγια ποῦ τὰ σκεπάζουν οἱ πιὸ παράλογες παρεξηγήσεις καὶ παραποιήσεις τῶν ζητημάτων. Ἡ πρώτη κρατικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν εἰσαγωγή τοῦ δημοτικισμοῦ στὸ σχολεῖο ἔγινε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Βενιζέλου, στὰ 1917, τὴν ἐποχὴ τῆς λαμπρῆς βενιζελικῆς ἀκμῆς. Μπήκαν τότε τὰ θεμέλια μιᾶς μεγάλης ἀναγεννητικῆς ἐργασίας ποῦ ἐμελλε, ἂν ὀλοκληρωνότανε, ν' ἀλλάξει τὰ πνευματικὰ πεπρωμένα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ προσπάθεια κατὰποντιστικῆς στὰ 1920 μαζί με τὸ δράμα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας. Τὴν ξανάρχισε, στὰ 1922, ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Πλαστήρα. Στὰ 1925, ἡ δικτατορία τοῦ Παγκάλου, με τυφλὸ φανατισμὸ, κατὰστρεψε γιὰ δευτέρη φορά τὸ ἀναμορφωτικὸ ἔργο. Ἐγινε τρίτη προσπάθεια, ἡ πιὸ ἀποτελεσματικὴ, ἀπὸ τὴν τελευταία Κυβέρνηση Βενιζέλου στὰ 1928—32. Αὐτὴ τὴ φορά νομίστηκε πὼς ὁ δημοτικισμὸς εἶχε μπεῖ σταθερὰ στὸ δρόμο τῆς τελικῆς του ἐπιτυχίας. Οἱ παλαιοὶ ἀντίπαλοί του εἶχαν σωπάσει. Ἡ Κυβέρνηση, ἡ Βουλὴ, ὁ τύπος εἶχαν παραδεχτεῖ, σχεδὸν ὁμόφωνα, τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιβολῆς του στὴν παιδεία. Ζητοῦσαν μόνο ἡ εἰσαγωγή του νὰ γίνῃ βαθμιαία, χωρὶς κλονισμοὺς καὶ ἀκρότητες. Τὴ μοναδικὴ πολεμικὴ ἐναντίον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ δημοτικισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν ἔκαναν οἱ κομμουνιστὲς, ποῦ ὑποστήριζαν ὅτι ἡ μεταρρύθμιση γινότανε με πνεῦμα συντηρητικὸ καὶ με τὸν ἀπώτερο σκοπὸ νὰ στηρίξει τὸ ἱστικὸ Κράτος. Καὶ ὅμως, στὶς πολιτικὲς ἐνωμαλίες τοῦ 1935, ἡ μεταρρύθμιση γκρεμίστηκε γιὰ τρίτη φορά μέσα σ' ἓνα δημαγωγικὸ πάταγο ἀπὸ βρισιές, συκοφαντίες, κατάρτες, γιουχαϊσμούς. Πλήθη ἀνθρώπων ζέ δίσταζαν ξαφνικὰ νὰ πιστέψουν πὼς ὁ ἐκπαιδευτικὸς δημοτικισμὸς εἶτανε μιὰ καίρια χθόνια, σατανικὴ ἐπιχείρηση ποῦ ζητοῦσε νὰ καταστρέψῃ τὴ θρησκεία, τὸ ἔθνος, τὴν οἰκογένεια καὶ τὴ δημόσια ἠθική.

Τὸ καινούργιο ἀντιδραστικὸ κύμα τὸ σταμάτησε, ἢ μᾶλλον τὸ μισοσταμάτησε, ὅσο κι ἂν φαίνεται περίεργο τὸ πρᾶμα, ὁ Μεταξᾶς. Αὐτὸς εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει ἐδῶ ἓνα προσωπικὸ του δίλημμα. Σὰν ἀρχηγὸς μιᾶς ὀλοκληρωτικῆς δικτατορίας ἔπρεπε βέβαια νὰ στηριχτεῖ στὰ πιὸ ἀντιδραστικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου. Σὰν καλλιεργημένος ὅμως Ἐφτανήσιος εἶτανε ποτισμένος ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ τὰ ἰδανικά τοῦ δημοτικισμοῦ. Ἀναγκαστικὰ προσπάθησε νὰ δώσει στὸ ζήτημα μιὰ λύση συμβιβαστικὴ. Ἄφησε τοὺς ἀντιδραστικοὺς νὰ διοικοῦν τὴν παιδεία, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὸν αὐστηρὸ προσωπικὸ ἐλεγχό του. Ταυτόχρονα ἄρχισε νὰ γράφει τοὺς λόγους του στὴ δημοτικὴ καὶ θέλησε νὰ σταθεροποιήσῃ τὴ θέση τοῦ δημοτικισμοῦ στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ἀναθέτοντας τὸν κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη νὰ συντάξῃ τὴν ἐπίσημη γραμματικὴ τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας. Ἐγινε ἔτσι κι ἡ δημοτικὴ,

γιὰ πρώτη φορά, «ἐπίσημη γλώσσα», με γραμματικὴ ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τὸ Κράτος. Ὁ Μεταξᾶς προσπάθησε ν' ἀλλάξει καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῆς Ἀθήνας. Ἴσως νὰ εἶχε στὸ νοῦ του νὰ προχωρήσει σιγά-σιγά περισσότερο στὴν ἐπιβολὴ τοῦ δημοτικισμοῦ.

Ἀκολούθησε τὸ χάος τῆς Κατοχῆς. Στὰ 1944 ἦρθε στὴν Ἀθήνα ἡ Κυβέρνηση Παπανδρέου με ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα ἔτοιμο, διατυπωμένο με μιὰ σαφήνεια ποῦ φανέρωνε τέλεια γνώση τῶν ζητημάτων καὶ σκοποὺς ξεκαθαρισμένους. Εἶταν κάτι ποῦ ἔμοιαζε σὰν ἀπαρχὴ ἑνὸς χρυσοῦ αἰῶνα τοῦ δημοτικισμοῦ. Ἡ ἐφημερίδα ποῦ ἀντιπροσώπευε τότε τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ ἔγραφε καθαρὰ: «Μπαίνουμε, ὡς φαίνεται, ὀριστικὰ στὴν περίοδο τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δημοτικισμοῦ στὴν ἐκπαίδευσή μας, ἀπὸ τὴν κατώτατη βαθμίδα στὴν ἀνώτατη. Καὶ ὅποιος ἔχει στοχαστεῖ τὸ θέμα καταλαβαίνει τί σημαίνει αὐτὸ στὴν ἐθνικὴ μας ἱστορία, τί μεγάλους ὀρίζοντες λαϊκῆς προκοπῆς καὶ πνευματικῆς ἀναγέννησης ξανοίγει μπροστὰ μας». (*Καθημερινὰ Νέα*, 21 Νοεμβρίου 1944).

Αὐτὴν, κατὰ τὰ φαινόμενα, τὴ γραμμὴ θ' ἀκολουθοῦσε τὸ μεταπολεμικὸ Κράτος ἂν δὲ μεσολαβοῦσαν οἱ ἀλλεπάλληλες κομμουνιστικὲς ἐπαναστάσεις. Ἀλλὰ μεσολάβησαν καὶ μᾶς ξανάπηγαν μονομιᾶς πίσω ἀπὸ τὸ πρῶτο ξεκίνημα, πίσω ἀπὸ τὰ 1917. Μὲς στὴν πρωτάκουστη ἰδεολογικὴ σύγχυση ποῦ δημιούργησε ἡ προδοτικὴ καὶ ὀλέθρια πολιτικὴ τοῦ ΚΚΕ, ὁ ἐκπαιδευτικὸς δημοτικισμὸς, ἀπὸ νικητῆς καὶ κυρίαρχος, βρέθηκε ξαφνικὰ συκοφαντημένος καὶ κατατρεγμένος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Ὁ ἐχθρὸς καραδοκοῦσε καὶ δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν μαχαιρώσῃ στὴ ράχη. Βοήθησαν ἄλλωστε τὸν ἐχθρὸ, με μεγάλο ζήλο, οἱ κάπηλοι τῶν ἰδεῶν, ἐξωμότες τοῦ δημοτικισμοῦ, λογοτεχνικοὶ καὶ ἐκπαιδευτικοί. Ἡ φοβία τοῦ κομμουνισμοῦ ποῦ ἔσπρωξε ἀπότομα τὴν πλειοψηφία τοῦ ἔθνους πρὸς τὰ πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ σχήματα τῆς ἄκρας δεξιᾶς, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ καλλιεργηθοῦν συστηματικότερα καὶ δολιχότερα ὅλες οἱ παρερμηνεῖες τοῦ πνεύματος καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὁ κομμουνισμὸς μεταχειριζότανε τὴ δημοτικὴ ἄρα κάθε δημοτικιστικὴ ἐκδήλωση ἔπρεπε νὰ χαρακτηριστεῖ καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς ὑποπτὴ Ἐθνικὸφρονες καὶ φιλελεύθεροι ἐκπαιδευτικοί, με ἀξία ἀληθινὴ καὶ με φιλοσοφικὴ συγκρότηση καθαρὰ καὶ ξάστερα ἀντιμαρξιστικὴ, δηλαδὴ ἄνθρωποι ποῦ ἔπρεπε τὸ Κράτος νὰ τοὺς θεωρεῖ πολῦτιμους καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀμυνά του, ἀπολύθηκαν ὡς «κρυπτοκομμουνιστὲς» ἐπειδὴ εἶταν δημοτικιστὲς. Δυσφημίστηκε πλατιά ὀλόκληρη ἡ λογοτεχνία μας. Σύρθηκε ἀπὸ τὴ λήθη καὶ ψηφίστηκε ξανά τὸ ἄρθρο «περὶ ἐπισήμου γλώσσας» τοῦ

Συντάγματος τοῦ 1911, ποῦ εἶχε ἄλλοτε καταργηθεῖ. Ὁ πιὸ βλοσυρὸς καὶ στείρος καθαρευουσιανισμὸς θρονιάστηκε στὴν παιδεία μας πέρα ὡς πέρα, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐθνικοφροσύνης. Κι εἶδαμε στὰ 1949 καὶ τὸ κυνικὸ ἐκεῖνο ὑπόμνημα πρὸς τὴ Βουλὴ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῆς Ἀθήνας, ὅπου διαβάσαμε ὅτι ἡ ζωντανὴ νεοελληνική, ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Παλαμᾶ, ἀπλούστατα δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ ὑπάρχουν «διαλεκτικὰ ἰδιώματα περιλαμβανόμενα ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς λαλουμένης καὶ ὁποσδήποτε γραφομένης δημοτικῆς».

Στὸ σημεῖο αὐτὸ λοιπὸν βρίσκεται τὸ ζήτημα ἐξήντα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ *Ταξίδι* τοῦ Ψυχάρη καὶ τριάντα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀποφάσιζε νὰ ἐφαρμόσει τὴν ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση. Θὰ μπορούσε ἴσως νὰ πεῖ κανεὶς πῶς, ἂν ἡ Ἑλλάδα εἶχε ἀκολουθήσει στὸν αἰῶνα μας μιὰ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξη ὁμαλή, ἡ ἐπικράτηση τοῦ δημοτικισμοῦ θὰ εἶχε σήμερα ὀλοκληρωθεῖ φυσιολογικὰ καὶ ὁ καθαρευουσιανισμὸς θὰ εἶτανε πιά μιὰ ἱστορικὴ ἀνάμνηση. Πρέπει ὥστόσο νὰ τὸ πάρουμε ἀπόφαση πῶς ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι τόπος «ὁμαλός». Καὶ ἐξάλλου πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε εὐλικρινὰ πῶς ὁ ἀντίπαλος εἶναι πολὺ δυνατός. Ἀκόμα πιὸ δυνατό κι ἐπικίνδυνο τὸν κάνει βέβαια ἡ τέλεια ἔλλειψη ἠθικῆς συνείδησης ποῦ τὸν χαρακτηρίζει, ἡ προθυμία του σὲ κάθε στιγμὴ νὰ διαστρεβλώσει ἀσύστολα τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ νὰ μεταχειριστεῖ, γιὰ τοὺς σκοποὺς του, τὰ χειρότερα μέσα τῆς δημαγωγίας, τῆς πατριδοκαπηλείας, τῆς συκοφαντίας. Εἰδικότερα ἡ περίπτωση τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῆς Ἀθήνας πρέπει νὰ μᾶς βάλει σὲ σκέψεις. Τὸ μεγάλο αὐτὸ φρούριο τοῦ λογιότατισμοῦ, τὸ πανελλήνιο σύμβολο τῆς καθαρῆς, τὸ ὀρμητήριο ὅλης τῆς ἀντιδρα-

στικῆς πολιτικῆς ποῦ ματαίωσε τόσες φορές τὶς προσπάθειες τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ δημοτικισμοῦ, ἔδειξε πραγματικὰ, τὶς τελευταῖες δεκαετίες, μιὰ δύναμη ἀντοχῆς καταπληχτικῆ. Εἶδαμε, στὶς ἡμέρες μας, στὴν Ἑλλάδα, ὅλες τὶς ἀνατροπὲς ποῦ μπορεῖ νὰ συλλάβει ὁ νοῦς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἶδαμε στάσεις κι ἐπαναστάσεις ἀμέτρητες. Εἶδαμε ὅλα τὰ καθεστῶτα κι ὅλες τὶς ἰδεολογίες τοῦ καιροῦ μας, ἀπὸ τὸ φασισμὸ ὡς τὸν κομμουνισμὸ, νὰ ὀρθώνονται καὶ νὰ γκρεμίζονται στὸ τρεμάμενο ἑλληνικὸ ἔδαφος. Εἶδαμε τὸ Κράτος νὰ καταλύεται, μὲ τὴ δύναμη τῶν ὀπλων, ἀπὸ ἐχθρικὰ στρατεύματα. Εἶδαμε τὴν Ἑλλάδα νὰ διαμελίζεται, νὰ σκλαβώνεται, νὰ ἀπελευθερώνεται καὶ νὰ ὀργανώνεται ξανά ἀπὸ τὴν ἀρχή. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀκατάπαυστη ἀνατροπὴ τῶν πάντων ποῦ μᾶς δόθηκε νὰ ζήσουμε, ὑπάρχει ἓνας θεσμὸς πετρωμένος ποῦ δὲν κλονίστηκε ποτέ, ποῦ δὲν μετακινήθηκε οὔτε μιὰ στιγμὴ, ποῦ δὲν ἄλλαξε σὲ τίποτα οὔτε παραδέχτηκε πῶς ἄλλαξε κάτι τριγύρω του, ποῦ μένει ὁ ἴδιος ὅπως εἶτανε τὸν περασμένο αἰῶνα. Κι ὁ θεσμὸς αὐτὸς εἶνε ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν!

Λοιπὸν ὁ δημοτικισμὸς δὲ νίκησε ἀκόμα· αὐτὴ εἶναι ἡ πικρὴ ἀλήθεια. Τὸ ζωντανό, τὸ δημιουργικὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους δὲν κατόρθωσε ὡς σήμερα νὰ ἐπιβληθεῖ. Ἡ Ἑλλάδα ἔρχεται ἀπὸ πολὺ μακριὰ· σέρνει μέσα της πολλὰ, πάρα πολλὰ περασμένα, πλῆθος νεκρὰ στοιχεῖα ποῦ, ὡς φαίνεται, δὲν τῆς εἶναι εὐκόλο νὰ τ' ἀποχωριστεῖ. Θὰ προχωρήσουμε βέβαια, θὰ κάμουμε ὅ,τι εἶναι δυνατό. Θὰ προσπαθήσουμε, ὅσο μπορούμε, νὰ προετοιμάσουμε τὸ ἔργο τῶν μεταγενεστέρων. Μὰ δὲν πρόκειται νὰ δοῦμε θριάμβους καὶ ἀναγεννήσεις θαυματουργικές. Ἡ πορεία τοῦ δημοτικισμοῦ εἶναι καὶ θὰ εἶναι δύσκολη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

